

УДК 371,134,,312”(045)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ  
КРИЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ**

*Севастьянова О.М.*

*Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова*

У статті здійснюється спроба аналізу відповідності сучасного стану професійної підготовки педагогів основним концептуальним засадам її розвитку. Зокрема, акцентується увага на основних модернізаційних змінах у підготовці педагогів, концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти, які визначають напрями розвитку професійної освіти педагогів. Вказується на ключових проблемах, які постають у процесі здійснення фахової підготовки вчителів.

Ключові слова: професійна підготовка педагогів, нова парадигма освіти, концептуальні засади підготовки педагогічних кадрів.

**ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ПЕДАГОГОВ  
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОВРЕМЕННОСТИ**

*Севастьянова Е.М.*

В статье анализируется современное состояние профессиональной подготовки педагогов в соответствии с основными концептуальными принципами ее развития. Акцентируется внимание на модернизационных изменениях в подготовке педагогов, которые определяют направления развития профессионального образования учителей.

Ключевые слова: профессиональная подготовка педагогов, новая парадигма образования, концептуальные основы подготовки педагогических кадров.

## **PROFFESIONAL TEACHER'S TRAINING EDUCATION IN UKRAINE THROUGH THE PRISM OF CONTEMPORANEITY**

*Sevastianova O.M.*

The analysis of the professional teacher's training in accordance with the conceptual basis of its development is stated in the article. It is accented the basic modern changes in the teacher's training, conceptual basis of development of pedagogical education which determine the directions of professional teacher's training. The key problems which appear in the process of teacher's training are specified in the article.

Key words: teacher's training education, new educational paradigm, conceptual basis of teacher's training.

**Постановка проблеми в загальному вигляді.** Кожна нова доба зумовлена кризою попередньої і передбачає переосмислення цінностей, ідеалів відповідно до нових вимог. Ці зміни відображаються в усіх сферах суспільного буття людини, в тому числі і в освіті. Перехід людства у своєму розвитку до суспільства нового типу – інформаційного суспільства – поставив під сумнів старі пріоритети і визначив ряд проблем, які сьогодні потребують розв'язання.

Епоха постмодерну загально визнана як епоха радикальних перетворень, концептуальних інновацій, ключовим принципом якої, на думку Ж.Дерріди, є реконструкція ідеалів і цінностей модернізму. Проте будь-яка руйнація завжди стає причиною появи чогось нового, в тому числі і в царині освіти. Тому, на нашу думку, варто зосередитись не на трансформації, руйнації цінностей доби модернізму, а на переосмисленні його ідеалів, наповненні їх новим змістом, на поєднанні раціональності та ірраціональності в освіті.

Однією із сфер, яка зазнає істотних змін в умовах епохи постмодерну, є освіта як важлива соціокультурна детермінанта. Узагальнюючи культурний досвід людства, володіючи значним аксіологічним потенціалом, вона покликана проектувати альтернативи розвитку суспільства, детермінувати основні пріоритети як всередині освітніх систем, так і в інших сферах людського буття.

Випереджаючий характер освіти засвідчує першочергову необхідність її постійної модернізації, зміни відповідно до викликів суспільства.

Саме це питання стало предметом ґрунтовного вивчення та аналізу вітчизняних дослідників.

**Метою статті** є проаналізувати розвиток сучасної педагогічної освіти відповідно до основних напрямів її модернізації, визначених державними документами в галузі освіти.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблема модернізації педагогічної освіти стала предметом великої кількості наукових досліджень. Зокрема, детально, аргументовано і системно цю тему досліджують В.П. Андрущенко, В.П. Бех, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, В.Ю. Ковальчук, В.О. Кудін, І.П. Підласий, В.Г. Скотний та інші.

Дослідженню методологічних засад сучасних філософських концепцій освіти присвячені праці В. Гайденко, В. Кизими, І. Предборської, О. Тимошенко.

Будь-які зміни характеризуються взаємозумовленістю, філософським підґрунтям і повинні мати чітко визначену мету, вектор та прогнозовані результати. Саме тому так важливо визначитись із світоглядно-методологічними засадами модернізації педагогічної освіти, оскільки це задає напрям розвитку.

Значна кількість документів державного та світового рівнів, які регламентують реформування, розвиток, модернізацію, трансформацію освіти, свідчать про актуальність даної проблеми.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Освіта є системою, що постійно розвивається відповідно до вимог і запитів суспільства. Однак ці зміни не можуть носити хаотичний характер, а повинні підпорядковуватись єдиній меті та базуватись на концептуальних засадах, що детермінують основні напрями її розвитку.

Як зазначає І.М. Предборська, класична парадигма освіти, що сформувалась під впливом певних філософських і педагогічних ідей, які були сформульовані в кінці XVIII – початку XIX ст. Я.А. Коменським, Й.Г. Песталощі, Й. Гербартом, А. Дістервегом, Дж. Дьбю та іншими мислителями, сьогодні практично вичерпала себе і не завжди відпові-

дає вимогам сучасного суспільства. Криза класичної парадигми освіти зумовлена рядом причин:

1) вона зорієнтована на репродуктивне знання, що виявляється у невідповідності освітнього процесу новій картині світу та стилю життя;

2) її сциентистський, раціонально-знаннєвий, технократичний характер суперечить потребам гуманізації знання в сучасному суспільстві;

3) ідея про універсальність європейських цінностей та форм життя, що є однією із провідних засад класичної парадигми освіти, зазнала краху під впливом глобалізації комунікативної практики людства;

4) пошук нових моделей освіти зумовлений необхідністю розробки механізмів адаптації людини до мінливого світу [5, с. 23].

З точки зору педагогіки розуміння як процес дає уявлення про світ з позиції практичного оволодіння смыслом буття, який знаходиться поза межами життя самої людини. Саме цим зумовлена сьогодні прагматизація навчання як одне із пріоритетних завдань освіти: навчити людину інтерпретувати буття. „Змістом сучасного освітнього процесу в цілому повинен стати перехід від школи „знання задля знання” до життєцентричної школи (знання задля успіху), від школи знання до школи розуміння” [4, с. 2-6].

Сутність модернізації системи освіти полягає у переході до нової освітньої парадигми. Центром цієї парадигми, як зазначає, В.П. Андрущенко, є освіта, яка розвивається як відповідь на виклики цивілізації і одночасно як відповідь на потреби людини знайти своє місце і можливості самореалізації у новому глобальному просторі. Освіта, її організація, напрями розвитку, зміст і навчальні технології знаходяться в епіцентрі дискусій, що розгорнулись нині в світовому інтелектуальному середовищі [2, с. 5-17].

Нова парадигма продукує нові ідеї в сучасній освіті, які мають бути трансльовані педагогікою в освітню практику: ідеї діалогу, співпраці, співтворчості, колективної дії, поваги до особистості, потреби розуміння іншої позиції; ідеї само становлення, саморозвитку, ідея оптимального зіставлення світоглядної та практичної спрямованості освітнього процесу; ідея взаємозв'язку та взаємозумовленості пізнавальних потреб, інтересів, активності зі змістом освіти і структурами діяльнос-

ті викладачів і студентів. Сучасний педагог повинен бути готовим до реалізації цих ідей у практиці своєї роботи, але це бути неможливим, якщо процес його підготовки базуватиметься на докорінно інших концептуальних засадах. Саме тому важливо, на нашу думку, внести зміни й у професійну підготовку педагогічних кадрів.

Так, серед основних державних документів, які визначають вектор підготовки педагогічних кадрів, важливе місце посідають Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, прийняті у 2004 році. Зокрема, у цьому документі зазначається, що метою розвитку педагогічної освіти є „створення такої системи педагогічної освіти, яка на основі національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечує формування педагогічних працівників, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, а також потребу бути конкурентоспроможними на ринку праці” [3].

Так, за цей період відбулися значні зміни у системі педагогічної освіти, які, на жаль, були непостійними та епізодичними. Зокрема, велика кількість директивних документів, які зумовлювали деякі коливання у сфері освіти носили суперечливий характер.

Вивчення роботи сучасних загальноосвітніх закладів дає змогу констатувати факт декларативної гуманізації та демократизації навчання, оскільки ні педагоги, ні учні не відчують сьогодні можливості вільного вибору, реалізації особистісних потреб та інтересів. Натомість рівень бюрократизму значно зріс, що аж ніяк не сприяє олюдненню освіти, посиленню її гуманістичної спрямованості.

Пріоритетність реалізації освітньої політики як важливої функції держави мала б стати одним із основних завдань сучасного педагога, однак державницька політика в галузі освіти та її фінансування свідчить про досить низьку зацікавленість держави у її розвитку.

Звичайно, з приводу можливостей для реалізації та самореалізації потреб особистості варто зазначити, що наявність варіативної складової у навчальних планах хоча б теоретично розв’язує проблему. Проте, да-

леко не завжди вибір варіативних предметів відповідає потребам учнів, а швидше зумовлюється можливостями та матеріально-технічною базою освітнього закладу.

За останні роки навчальні плани підготовки педагогів зазнали значних змін, зокрема, змінилося змістове наповнення циклу професійно-педагогічної підготовки, посилилась гуманітарна складова, проте важко констатувати факт відповідності змісту навчальних дисциплін вимогам інформаційно-технологічного суспільства та змінам, що відбуваються у соціально-економічній, духовній та гуманітарній сфері. Введення мультимедійних навчальних технологій, а також створення нового покоління дидактичних засобів – електронних підручників, посібників, навчальних комплексів – носить поодинокий і радше декларативний характер. На нашу думку, ідея використання інноваційних комп'ютерних технологій покликана забезпечити відповідність підготовки педагога запитам суспільства, його пристосування до інформаційного суспільства, але аж ніяк не заміну викладача електронним підручником, оскільки мова йде про виховання людини людиною, про гуманізацію навчання та людиновимірність інноваційних освітніх процесів. Саме тому комп'ютерні технології мають бути своєрідним технічним доповненням людської сутності.

Ще одним із завдань, визначених вищезгаданим державним документом, є запровадження двоциклової підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра. Сьогодні написана велика кількість праць, проведено багато досліджень, констатовано основні проблеми входження України у європейський освітній простір та спроектовано шляхи їх вирішення. Однак вже кілька років поспіль однією із нагальних проблем є невідповідність вітчизняної та європейської схеми підготовки фахівців.

Двоциклова підготовка педагогічних працівників є запланованою, необхідною, але недостатньо врегульованою на державному рівні. Отримавши диплом магістра випускник педагогічного закладу фактично не відчуває ніяких переваг порівняно зі спеціалістом, що само собою нівелює цінність отриманого документа.

Зрозуміло, що будь-яка зміна потребує детального продумування і зумовлює руйнування усталених зразків, тому й перехід на двоцикло-

ву підготовку відбувається зі значними труднощами. Проте, на нашу думку, полегшити цей процес можна було б уніфікацією вимог та схем підготовки усіх вищих педагогічних навчальних закладів України на державному рівні.

Разом з тим, варто відповідально поставитись до відбору молоді, яка буде опанувати педагогічну професію. Вступні кампанії останніх років внесли значний дисбаланс і унеможливили якісний відбір абітурієнтів на педагогічні спеціальності. Адже педагогічна професія, як і будь-яка інша, ставить специфічні вимоги до особистості вчителя, що практично неможливо діагностувати під час складання абітурієнтом вступних іспитів з української мови чи математики, чи за результатами зовнішнього незалежного оцінювання. Однак питання проведення співбесід, психологічного тестування та діагностування абітурієнтів щодо виявлення педагогічних здібностей залишається нерозробленим.

Ще більше питань виникає із розширенням цільового прийому та підготовки вчителів на основі договорів. Щороку навчальні заклади подають інформацію про кількість абітурієнтів із цільовими направленнями, підписують із випускниками угоди про подальше працевлаштування за спеціальністю, однак після закінчення вузу проблема працевлаштування залишається невирішеною, оскільки кількість випускників значно перевищує державне замовлення і водночас знижує престижність професії.

**Висновки.** Таким чином, проведене у статті дослідження реалізації ряду теоретичних положень державних нормативно-правових актів у галузі освіти не претендує на вичерпне вивчення проблеми, проте дає змогу зробити ряд висновків та узагальнень. По-перше, слід посилити роботу із законодавчого регулювання концептуальних засад підготовки педагогічних кадрів. По-друге, варто активізувати роботу з їх впровадження в практику роботи вузів. По-третє, слід враховувати суспільний характер, соціальну зумовленість та значимість модернізації педагогічної освіти.